

Vědecko-výzkumný ústav
ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.

MINISTERSTVO
KULTURY

Interaktivní multidisciplinární odborný workshop pro přední odborníky ve středoevropském prostoru, který se bude věnovat vymezení nových směrů ve vývoji identity, soudržnosti obyvatel s územím a sídelní struktury ve středoevropském prostoru ve 21. století.

POZVÁNKA

na mezinárodní odborný workshop k regionální a národní identitě

Dovolujeme si Vás co nejsrdečněji pozvat na mezinárodní odborný workshop k regionální a národní identitě, který se bude konat ve středu,

16. 10. 2019

od 8:00h do 15:30h

v Muzeu Těšínska, Masarykovy sady 103/19, Český Těšín

Prosíme o potvrzení Vaší účasti do 7. 10. 2019.

Workshop je pořádán v rámci projektu
**„VELKÝ HISTORICKÝ ATLAS ČESKÉHO SLEZSKA – Identita, kultura a společnost českého Slezska
v procesu modernizace s dopadem na kulturní krajinu“**

(identifikační kód projektu: DG18P02OVV047), který je financován z účelové podpory z Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II) z Ministerstva kultury.

Vědecko-výzkumný ústav
ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.

MINISTERSTVO
KULTURY

PROGRAM

8:00 – 9:00 Registrace účastníků

9:00 - 10:00 – Blok I - věnovaný výzkumu identity Slezska - představení původních výsledků sociologických výzkumu

9:00 - 9:15

I.I Slezsko a české Slezsko – časoprostorové zakotvení; PaedDr. Zbyšek Ondřeka, Muzeum Těšínska

„Kdyby byla Morava jako je Slezsko..., ale že je Morava malučká, osídila dcerečka synečka...“, zpívá se v jedné z nejznámějších moravských lidových písní. Všichni ji známe. Ale jen málokdo z nás se nad sdělením této krásné lidové písně zamyslí. Z jejího textu je ale přece zřejmé, že Morava je co do rozlohy podstatně menším historickým územím, než Slezsko. Ale v dnešní české veřejnosti si tuto skutečnost uvědomí jen málokdo. Stejně jako skutečnost, že Slezsko bylo nejen po staletí vedle Čech a Moravy třetí nejdůležitější českou korunní zemí a součástí českého státu. I když se o to historiografie a historická geografie v poslední době usilovně snaží, nedaří se jí vrátit Slezsko do povědomí lidí. Také náš krátký historicko-geografický úvod k následnému workshopu nastíní jeho účastníkům alespoň územní vývoj Slezska v minulých staletích a postupné formování území dnešního českého Slezska a odpovídá na otázku, kde vlastně leží. Drtivá většina české veřejnosti totiž dnes netuší, kde historické zemské hranice Slezska s Moravou případně Čechami hledat. Snad je to tím, že Slezsko je rozděleno do území dvou států, snad tím, že v průběhu staletí prošlo složitým procesem postupného dělení na stále menší a menší územní části, snad tím, že po několik poválečných desetiletí se nesmělo u nás o Slezsku mluvit ani psát, doslova vymizelo ze školních atlasů, map a učebnic. Přesto sledujeme jak v dnešní polské, tak v české části Slezska renesanci slezského povědomí, snahu o návrat ke slezským tradicím a kultuře. Nejedná se o renesanci jakéhosi vágně definovaného slezského národa, ale o renesanci tradičních hodnot našich předků a lidí, kteří po staletí v prostoru dnešního českého Slezska žili a pracovali. Náš workshop se pokouší na tyto tendence reagovat, zaznamenat a popsat je a možná tak i přispět k pomyslnému návratu Slezska do povědomí dnešních obyvatel České republiky.

9:15 – 9:30

I.II Pohled historický: Lokální a regionální identita versus národní a státní identita. Historický exkurz. - prof. PhDr. Pavel Kladiwa, Ph.D., OSU Filozofická fakulta, Katedra historie

Příspěvek se bude zabývat komplikovaným vztahem národní a státní identity prosazované státem a/nebo centry národních hnutí a regionálních/lokálních identit v regionech nacházejících se na „periferiích“. Časově je vymezen od 2. poloviny 19. století do druhé světové války s kontextuálními přesahy až do současnosti. Geografickým rámcem je Morava a obzvláště Pruské a Rakouské Slezsko, z něhož jsou vybrány i dva příklady specifických regionů, Hlučínska a Těšínska, v nichž se národní identita značně lišila od situace v centrálních Čechách.

9:30 – 9:45

I.III Vývoj slezské identity – porovnání dlouhodobých sociologických výzkumů (1967- 2018); PhDr. Oľga Šrajnerová, CSc. Slezské zemské muzeum (SZM), Opava

Cieľom príspevku je zhodnotiť doterajší stav výskumu problematiky identity v pohraničných regiónoch ČR, charakterizovať hlavné výsledky výskumov Slezského ústavu SZM od konca 60. rokov do súčasnosti. Slezský ústav SZM (ČSAV) v Opave bol prvým akademickým pracoviskom, ktoré sa v rámci Československa začalo systematicky zaoberať štúdiom národnostnej problematiky a v rámci toho výskumom etnickej identity českej majority a národnostných menšín Poliakov a Slovákov ako aj regionálnej identity obyvateľov českého Slezska. Príspevok bude sledovať metodiku, výsledky výskumov a možnosti komparácie so závermi nového výskumu realizovaného v rámci projektu NAKI II v roku 2018.

Vědecko-výzkumný ústav
ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.

MINISTERSTVO
KULTURY

9:45 – 10:00

I.IV Územní identita ve Slezsku v současnosti - rozdíly v území a rozdíly mezi generacemi;

Doc. Ing. Lubor Hruška, Ph.D. / PhDr. Andrea Hrušková, ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.

Cílem bude prezentovat nepublikovaný rozsáhlý kvalitativní a kvantitativní sociologický výzkum územní identity na území českého Slezska z roku 2018. Výzkum je dále rozšířen o otázky regionální identity, sounáležitost místních obyvatel se Slezskem, kolektivní a historickou paměť i názory obyvatel na krajinu Slezska jako vhodného prostředí k životu. Výzkum si klade za úkol zmapovat, jaký je vztah obyvatel k místu jejich bydliště, jak si uvědomují odlišnosti Slezska od ostatních regionů České republiky a v čem je spatřují, zda jsou na svůj region hrdí, nebo jsou k němu lhostejní. Výzkum obsahoval 10 skupinových diskuzí a strukturované rozhovory s 3 000 respondenty.

10:00 – 10:15 Coffee Break

10:15 – 11:30 - Blok II - Lidé v území (změna prostorového uspořádání sídel a jeho vztah k území)

10:15 – 10:30

II.I Typy venkovského osídlení ve Slezsku - Ing. arch. Dagmar Saktorová, Odbor územního plánování a stavebního řádu, Moravskoslezský kraj

Rozdílný historický vývoj různých částí Moravskoslezského kraje se odráží v rozdílném způsobu zástavby sídel – v rozdílných sídelních typech obcí. S terénním reliéfem, nadmořskou výškou a tomu odpovídajícím vegetačním krytem souvisí postup osídlování území a typ sídel. Utváření vesnic bylo navíc ovlivněno stavebními předpisy, jež platily v dané lokalitě, a v neposlední řadě hospodářským vývojem, zejména industrializací. Na území českého Slezska se vyskytují tři základní typy venkovských sídel a řada typů smíšených. Tato rozdílnost pokračuje dodnes jak v procesu plánování zastavitelných ploch, vyjádřeném v územních plánech, tak v reálném způsobu zastavování volné krajiny.

10:30 – 10:45

II.II Vidiecky priestor, vidiecke sídla a vidiecke spoločenstvo na Slovensku po roku 2000

- Mgr. Ľubomír Faltán, CSc., Sociologický ústav SAV

Príspevok sa sústreďuje na priemet, či dopady spoločensko-politických, ale aj širších civilizačných premien, ktoré zasiahli slovenský vidiek koncom 20. a s nástupom 21. storočia. Porovnáva rozdielnosť týchto dopadov na vidiecke spoločenstvo, vidiecky priestor a vidiecke sídla v odlišných vývojových situáciách, do ktorých sa dostávajú, a to v podobe situácií v marginalizovaných regiónoch Slovenska a v regiónoch s narastajúcimi suburbanizačnými procesmi.

Vědecko-výzkumný ústav
ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.

MINISTERSTVO
KULTURY

10:45 – 11:00

II.III Příspěvek Komunitně vedeného místního rozvoje (CLLD) k formování regionální identity a rozvoji venkova - RNDr. Richard Nikischer, Ph.D., Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

Integrovaný nástroj Komunitně vedený místní rozvoj (CLLD) je jedním ze společensky nejviditelnějších nástrojů realizace Kohezní politiky EU a její "vlajkovou loď" z pohledu uplatňování principu subsidiarity. Nástroj CLLD by měl oproti klasickým "individuálním" projektům přinášet přidanou hodnotu různých forem. Objevíme např. zdroje, které konstatují, že CLLD přispívá k formování regionální identity. Příspěvek CLLD k utváření regionální identity bude v rámci prezentace krátce diskutován ve vztahu ke dvěma dimenzím regionální identity definovaným geografem A. Paasim – identitě regionu a regionálnímu povědomí obyvatel. Lze předpokládat, že implementace nástroje CLLD utvářením obou dimenzí, které se navzájem ovlivňují, do určité míry přispívá k institucionalizaci některých regionů. Přínos CLLD k regionálnímu rozvoji ČR však bude diskutován i v širším kontextu, a to i s přesahem do dalšího programového období EU po roce 2020. Jako jeden ze vstupů do diskuse poslouží i výsledky mid-term evaluací realizace strategií CLLD realizovaných místními akčními skupinami v roce 2019.

11:00 – 11:15

II.IV Změny v krajině českého Slezska při výstavbě Košicko-bohumínské dráhy

- PaedDr. Zbyšek Ondřeka, Muzeum Těšínska

Jednou z nejvýznamnějších antropogenních činností, které se promítají do utváření tzv. kulturní krajiny, jsou liniové stavby. Dnes se to týká zejména utváření sítě silnic a dálnic, v poměrně nedávné minulosti obdobnou úlohu sehrávala výstavba železnic. Jednou z nejvýznamnějších akcí, které se podnes podepisují na utváření krajiny českého Slezska, byla výstavba Košicko-bohumínské dráhy, železnice, která v roce 1869 spojila Bohumín s Těšínem, a v roce 1870 také s Třincem, Jablunkovem a severním Slovenskem. Navázala tak na jinou významnou železniční dopravní cestu, tzv. Severní dráhu Ferdinandovu, která v roce 1847 spojila Bohumín s Vídní na straně jedné, a polským Krakovem na straně druhé. Na obě železnice rychle navázala i celá řada dalších místních tratí. Důsledkem jejich výstavby byla nejen akcelerace procesu industrializace a urbanizace českého Slezska, ale i nevratné krajinné změny, zejména obrovské přesuny hmot, narušení vodních toků, lesních ploch apod. Jedním z nepřehlédnutelných důsledků vedení tělesa Košicko-bohumínské dráhy Jablunkovským průsmykem bylo i úsilí o její ovládnutí nově vzniklými státy, Polskem a Československem, po první světové válce a nakonec i změny státních hranic v českém Slezsku.

11:15 – 11:30

II.V Závěrečné zhodnocení: Jaký bude vývoj sídelní struktury - Doc. Ing. Lubor Hruška, Ph.D.

ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.

11:30 – 12:45 Lunch Break

Vědecko-výzkumný ústav
ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.

MINISTERSTVO
KULTURY

13:00 – 15:30 – Blok III - Národní a regionální identita ve středoevropském prostoru -
komparativní multidisciplinární přístup

13:00 – 13:15

III.I Úvodní přednáška bloku: Etnická identita ako diferenčný faktor pohľadu na dejiny a spoločnosť - Prof. Štefan Šutaj, DrSc., Spoločenskovedný ústav SAV Košice

Budou prezentovány některé výsledky z projektu "Tendencie vývoja etnických vzťahov na Slovensku (komparatívny výskum národnostnej problematiky v rokoch 2004-2020)".

13:15 – 13:30

III.II Pohľad geografický: Etnické hranice v geografickém prostoru: jak je mapovat?

- prof. RNDr. Tadeusz Siwek, CSc., OSU, Přírodovědecká fakulta Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Tématem příspěvku bude otázka mapování etnických hranic. Díky mapám si lidé utvářejí obraz etnické situace a jejich konstrukce může ovlivnit jejich vnímání. To je v etnicky smíšených oblastech důležité zejména v případě lidí, kteří o daném území rozhodují. Po obecném uvedení do problematiky budou tyto otázky konkretizovány na příkladu Těšínska. V příspěvku budou uvedeny příklady map etnické struktury tohoto regionu – a to jak existující, tak i dosud nevyužité – a budou popsány možnosti působení na jejich uživatele.

13:30 – 13:45

III.III Pohľad politologie: Aktivní hranice, evropská identita a přeshraniční regionalizace

- prof. PhDr. Karel Müller, Ph.D., VŠE, Fakulta mezinárodních vztahů, Katedra politologie

Budou prezentovány výsledky z projektu Aktivní hranice jako zdroj evropeizace veřejné sféry (GAČR 2017-2019) zaměřeného na výzkum přeshraniční spolupráce ve dvou/troj zemních euroregionech Šumava a Nisa. Výzkum vychází z předpokladu, že Euroregiony jsou pokusem o institucionalizaci "aktivní hranice", která vytváří vhodné předpoklady pro Evropeizaci kolektivních identit.

13:45 – 14:00

III.IV Pohľad etnografický: Zástúpenie a význam tradičnej ľudovej kultúry pri vytváraní identity regionu - prof. PhDr. Zuzana Beňušková, CSc., Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV

Na základe analýzy súčasných spoločensko-kultúrnych podujatí a prvkov reprezentujúcich tradičnú kultúru vybraných regiónov bude cieľom príspevku poukázať ako sa s tradičnou kultúrou pracuje pri vytváraní image regiónu/lokalít/. Ako sa inšpirácie tradičnou kultúrou pretvárajú a aký je potenciál šírenia týchto reprezentácií aj v nadregionálnom kontexte.

14:00 – 14:15 Coffee Break

14:15 – 14:30

III.V Vzpomínky na minulost a utváření skupinové identity na příkladu míst paměti v Těšínském Slezsku - dr hab. Andrzej Kasperek, Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Vymezení hranic přes řeku Olši v roce 1920 rozdělilo Těšínské Slezsko na dvě části a tím byl umocněn a posílen proces vytváření nových kolektivních identit souvisejících s tvorbou národních příběhů. Velmi důležitou roli v tomto procesu hrají vzpomínky na minulost, které jsou faktorem vytvářejícím identitu, zdrojem legitimacy identity – změny ve vzpomínkách (reinterpretace, zapomnětlivost atd.) vyvolávají zároveň změnu identity. V příspěvku bude zdůrazněna důležitost míst paměti (např. památníky, konání státních svátků) k zachování identity Poláků a Čechů žijících na území Těšínského Slezska.

Vědecko-výzkumný ústav
ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.

MINISTERSTVO
KULTURY

14:30 – 14:45

III.VI Sociologický pohled na národní a regionální identitu v Horním Slezsku - prof. nadzw. dr hab. Anna Śliz, Instytut Socjologii Uniwersytet Opolski

Po staletí je identita důležitou existenciální otázkou, protože nastavuje lidské vztahy se světem. Identita není jen bytí jednoho člověka v biologickém smyslu, ale principem společenského a kulturního řádu. Identita je sebeuvědomění, je výsledkem zapojení sociálního aktéra do sítě kontaktů, které spolu s biologickou dimenzí tvoří lidskou bytost. Identita je tedy na jedné straně druhem Eriksonovy teorie zabývající se smyslem lidského bytí, na druhé straně interakční tradicí, modifikací identity prostřednictvím procesu interakce. Současný svět, svět konfrontujících kultur, zvyšuje potřebu analýzy identity v mnoha kulturách, která byla formována neustálým kontaktem s různými hodnotami, normami a vzorci chování. Horní Slezsko je naším empirickým referenčním bodem pro diskusi o sociální (regionální) identitě. Identita Horního Slezska je výsledkem dlouhé a komplikované historie a současnosti. Tato identita je tvořena polskými, německými, českými a židovskými kulturními prvky.

14:45 – 15:00

III.VII Prepletence identity a jazyka v stredoeurópskom priestore (pohľad sociálnopsychologický) - Magdaléna Petrjánošová, PhD., Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV; Alicja Ewa Leix, PhD.

V príspevku prepájame zistenia z viacerých prevažne kvalitatívnych medzinárodných výskumov z obdobia 2003-2018 a všimame si, ako spolu súvisia a ovplyvňujú sa vnímanie identity (vlastnej, či pripísanej iným a na národnej, či lokálnej úrovni) a používanie jazyka (v rámci vlastnej skupiny aj v medziskupinovej komunikácii). Analyzovaný empirický materiál je z pološtruktúrovaných intervui, fókusových skupín aj otvorených odpovedí v dotazníku, a respondenti a respondentky boli z Českej republiky, Nemecka, Poľska, Rakúska a Slovenska.

15:00 – 15:15

III.VIII Úloha a význam německých hudebních spolků na tradici sborového zpěvu, koncertního života a hudebního školství v Opavě a jejich vliv na zvyšování soudržnosti obyvatel s územím – MgA. Boris Míček, muzikolog, SDV a BGZ Opava

Německé hudební spolky vzniklé v 19. stol. v Opavě se převážnou mírou podílely na hudební činnosti města Opavy a založení opavského hudebního školství a na organizaci hudebních institucí na území celého Rakouského Slezska. Jejich postupná transformace vedla k centralizaci do jediného, ale na svou dobu mimořádně velkého hudebního spolku, který získal silné a významné nadregionální postavení, organizačně sdružoval neobvykle velké množství pěveckých těles v oblasti Rakouského Slezska a také podporoval hmotné zabezpečení jejich činnosti. Ve spolcích kromě členů z řad německého obyvatelstva od počátku působili i čeští hudebníci a pedagogové a na úrovni hudební tvorby docházelo prokazatelně k česko-německé symbióze hudebních vlivů i samotného kulturního života v Opavě, obzvláště kdy se začaly zakládat a rozvíjet české divadelní ochotnické spolky, kterým bylo umožněno působit na scéně vzniklého německého divadla v Opavě a tím byl podpořen i vznik samotného divadla českého. V době, kdy říšské zákony umožňovaly soukromé vyučování všeho druhu, vzniklo v Opavě několik všeobecných i hudebně vzdělávacích ústavů s řadou poboček po celém regionu, které přetrvávaly až do druhé světové války jako jediné. Tomuto fenoménu výrazně napomáhala přítomnost Řádu Německých rytířů, jejichž významní církevní představitelé zde působící věnovali velké úsilí jak hudební, tak ostatní spolkové činnosti, která svými aktivitami prokazatelně sdružovala především mladé obyvatele české i německé národnosti, čímž v té době přispěla k dobrým vztahům mezi oběma národnostmi.

15:15 – 15:30

III.IX Závěrečné zhodnocení - PhDr. Ol'ga Šrajero'vá, CSc., Slezské zemské muzeum; PhDr. Andrea Hrušková, ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.

Vědecko-výzkumný ústav
ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.

MINISTERSTVO
KULTURY

Odborná příprava programu workshopu:

PhDr. Olga Šrajerová, CSc.
Slezské zemské muzeum
E-mail: srajerova@szm.cz
Web: <http://szm.cz>

Doc. Ing. Lubor Hruška, Ph.D.
Ředitel vědecko-výzkumného ústavu
ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.
E-mail: lubor.hruska@accendo.cz
Web: <http://accendo.cz>

Organizační záležitosti:

Monika Hrušková
Projektový manažer
ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú.
Moravská 758/95, 700 30 Ostrava

E-mail: monika.hruskova@acendo.cz
Web: <http://accendo.cz>
Tel.: +420 596 112 649,
Mobil: +420 776 031 483